

Hoger
Algemeen
Voortgezet
Onderwijs

Vragenboekje

Voor dit examen zijn maximaal 81 punten te behalen; het examen bestaat uit 27 vragen. Voor elk vraagnummer is aangegeven hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Nederlanders en hun gezagsdragers 1950-1990: verzuiling, polarisatie en herwonnen consensus

In de jaren vijftig waren er grote verschillen *tussen* de zuilen. Toch kwamen politieke besluiten vrij soepel tot stand.

- 2p 1 Verklaar waardoor dit mogelijk was.

In de jaren vijftig bestonden er ook grote verschillen *binnen* de zuilen. Toch hadden de leden van de zuil het gevoel bij elkaar te horen. De media speelden bij de bevordering van dit saamhorigheidsgevoel een grote rol.

- 1p 2 Noem een manier waarop de media hieraan bijdroegen.

Tot in de jaren vijftig was de gehuwde vrouw ‘handelingsonbekwaam’. Dit sloot aan bij de in die jaren levende opvattingen over de rol van de vrouw.

- 3p 3 Leg uit
- wat het begrip ‘handelingsonbekwaamheid van de gehuwde vrouw’ inhoudt;
 - vanuit welke gedachte dit in die tijd verdedigd werd.

Vanaf 1945 tot ongeveer 1955 streefde de *leiding* van de Nederlandse vakbonden naar sociale harmonie. Na die tijd kregen steeds meer *leden* van de vakbonden kritiek op deze politiek.

- 3p 4 Geef
- twee redenen waarom de leiding van de vakbonden koos voor een politiek van sociale harmonie;
 - één reden waarom veel vakbondsleden kritiek kregen op deze politiek.

Gebruik bron 1.

In deze prent uit 1954 geeft de tekenaar L.J. Jordaan een mening over het Bisschoppelijk Mandement.

- 3p 5 Geef
- eerst kort aan wat het Bisschoppelijk Mandement van 1954 inhoudt en
 - daarna de mening van de tekenaar over het Mandement. Licht je antwoord toe met één element uit de bron.

Gebruik bron 2.

“Vrijheid”, “gelijkheid” en “creativiteit” zijn drie belangrijke waarden voor de provobeweging. Het Witte Fietsenplan is hiervan een uiting.

- 3p 6 Leg dit voor elk van deze drie waarden met het Witte Fietsenplan uit.

Gebruik bron 3.

Over de inhoud van deze brief kun je twee opvattingen hebben:

1 Deze brief is kenmerkend voor de jaren zeventig.

2 Deze brief is niet tijdgebonden.

- 2p 7 Geef voor beide opvattingen een argument.

Vanaf de jaren zestig komen er aparte jongerentijdschriften.

- 2p 8 Verklaar
- waarom dit in de jaren zestig begon en
 - waarom dit juist tijdschriften voor *jongeren* betrof.

In 1980 verscheen in een plaatselijke krant een interview met Trijntje Ochterop uit Dordrecht over haar besluit ‘bewust ongehuwd moeder’ te worden. Voor zijn artikel had de journalist enkele reacties verzameld:

1 ‘Trijntjes keuze moet worden gerespecteerd, omdat zij de vrijheid hiertoe heeft op grond van de nieuwe seksuele moraal.’

2 ‘Wij hopen dat andere vrouwen geen voorbeeld nemen aan Trijntje, want dit soort beslissingen is een bedreiging voor de samenleving.’

3 ‘Met haar bewust ongehuwd moederschap maakt Trijntje zich los van de overheersing van de man.’

Deze reacties zijn afkomstig van (in willekeurige volgorde):

A een lid van de afdeling Dordrecht van het CDA;

B een Dordrechtse Dolle Mina;

C een lid van de plaatselijke afdeling van de NVSH.

- 3p **9** Neem de cijfers 1, 2 en 3 van de drie uitspraken over en noteer bij elk cijfer de letter van de woordvoerder die bij de uitspraak past. Geef voor je keuze telkens een argument.

Doe het zo:

Uitspraak 1 hoort bij (vul letter in), omdat (geef argument).

enz.

Gebruik bron 4.

Een interpretatie:

Minister-president Van Agt voelde zich als politicus beter thuis bij de verhouding tussen pers en politiek zoals die in de jaren vijftig was, dan hoe die in jaren tachtig was.

- 2p **10** Leg uit
- welke kritiek Van Agt heeft op de journalisten waarmee hij te maken heeft;
 - (zonder de bron) waarom Van Agt zich in zijn contacten met de pers beter thuisvoelde in de jaren vijftig.

Ondanks zijn tegenzin, gaf Van Agt als minister-president wekelijks een persconferentie.

- 2p **11** Leg uit waarom Van Agt zich toch gedwongen voelde deze persconferenties te geven.

Inleiding

Als eindexamenleerling heb je de praktische opdrachten al achter de rug. Je buurmeisje zit in 4 Havo en zij weet niet hoe ze verder moet met haar praktische opdracht geschiedenis. Zij is bezig met een werkstuk over veranderingen in Nederland die door jongeren op gang gebracht zijn. Voor deze opdracht nam zij drie interviews af. Je buurmeisje sprak met Koos Vethaar, die nozem was in de jaren vijftig, met Ina Goudsbloem, die in de jaren zestig deelnam aan de provobeweging en met Serge Beukelaar, in de jaren tachtig actief als kraker. Ze heeft de drie interviews uitgewerkt, maar het lukt haar niet conclusies te trekken. Daarmee ga jij haar helpen. In de conclusie stel je vast wie het belangrijkste waren voor veranderingen in Nederland. Waren dit de nozems, de provo's of de krakers? Of zijn jongeren niet zo belangrijk geweest en is de veranderde houding van de gezagsdragers doorslaggevend geweest?

Aanwijzing

Neem de *cursieve kopjes* over.

Jongeren in de jaren vijftig

Koos Vethaar, de nozem, zei: "Wij nozems waren een uitzondering op de jongeren in de jaren vijftig. Daardoor waren wij de voorlopers van provo's en krakers".

A Ondersteun de bewering van Koos. Doe dat zo:

- Noem eerst in één regel een algemeen kenmerk van jongeren in de jaren vijftig;
- noem daarna één manier waarop nozems zich afzetten tegen de heersende normen;
- leg ten slotte uit, waardoor jongeren vanaf de jaren vijftig meer mogelijkheden kregen een eigen jeugdcultuur vorm te geven.

Jongeren in de jaren zestig

Ina Goudsbloem, de provo, zei: "Veel van onze provoacties hebben in de jaren zestig en zeventig succes gehad".

B Ondersteun de bewering van Ina. Doe dat zo:

- Noem eerst een actiepoint van Provo;
- geef vervolgens een manier waarop zij dat actiepoint naar voren brachten;
- leg ten slotte voor dit actiepoint uit hoe Provo hiermee succes had.

Jongeren in de jaren zeventig en tachtig

Serge Beukelaar, de kraker, vertelde: "Wij krakers hebben in de jaren zeventig en tachtig de maatschappij pas écht veranderd".

C Ondersteun de bewering van Serge. Doe dat zo:

- Noem eerst een voorbeeld van de acties van krakers;
- leg daarna uit dat de acties van de krakers niet alleen gericht waren op het bestrijden van de woningnood;
- leg ten slotte uit wat de krakers van hun doelstellingen hebben bereikt.

Jongeren en het gezag

Je hebt de uitspraken van Koos, Ina en Serge beoordeeld, maar je vindt het verhaal nog niet compleet. Je mist de reactie van gezagsdragers op het optreden van de jongeren. Bij jullie in de straat woont de heer W. Plooi, een gepensioneerd politieagent. Samen met je buurmeisje interview je hem over zijn diensttijd sinds de jaren vijftig.

Jullie gebruiken drie van zijn uitspraken:

- "Wij politiemannen reageerden te fel op het optreden van nozems."
- "Om de acties van de provo's hebben we soms ook kunnen lachen."
- "De tijd van de krakers was de zwaarste periode in mijn hele diensttijd."

D Licht elke uitspraak toe.

Conclusie

Aan het einde van je opdracht moet je tot een slotsom komen. Welke groep is het belangrijkste geweest voor de veranderingen in Nederland: de nozems, de provo's of de krakers? Of geen van deze drie en was juist de reactie van de gezagsdragers het meest doorslaggevend? Of kies je voor een antwoord dat hier tussenin ligt?

E Trek met je antwoorden op A tot en met D een duidelijke conclusie.

Met de loep op Lancashire. Katoen en samenleving 1750-1850

Aan het einde van de achttiende eeuw bouwden textielabrikanten in Lancashire hun fabrieken vaak vlak bij een rivier.

- 2p **13** Geef twee redenen waarom zij dit deden.

Vóór de Industriële Revolutie waren thuiswevers in Lancashire voor hun werk sterk afhankelijk van kooplieden.

- 3p **14** Geef daarvan drie voorbeelden.

De Industriële Revolutie begon in Engeland. Daarvoor zijn veel verklaringen, onder andere het bezit van koloniën.

- 2p **15** Geef twee manieren waarop het bezit van koloniën heeft bijgedragen aan de industrialisatie van Lancashire.

Gebruik bron 5.

Volgens de geïnterviewde wever komen de spinners voor de nieuwe spinfabrieken vooral uit andere beroepen.

- 1p **16** Welke reden noemt hij daarvoor?

Gebruik bron 6.

Uit de gegevens van bron 6 trek je de volgende conclusie over de industrialisatie in Lancashire: de invoering van machines in de textielnijverheid was een geleidelijk proces.

- 2p **17** Toon de juistheid van deze conclusie aan.

Gebruik de bronnen 5 en 6.

Stel: je doet onderzoek naar de gevolgen van de industrialisatie voor de productie van handgeweven stoffen in Lancashire. Je hebt deze twee bronnen gevonden, en je gaat ze beoordelen op hun bruikbaarheid.

- 4p **18** Leg voor zowel bron 5 als bron 6 uit, waarom die niet voldoende informatie opleveren voor je onderzoek.

De middenklasse en de hogere klassen raakten er in het begin van de negentiende eeuw van overtuigd dat er maatregelen genomen *moesten* worden tegen de slechte hygiënische omstandigheden in de arbeiderswijken.

- 2p **19** Noem twee van hun motieven.

Gebruik bron 7.

Deze bron laat zien dat de Twentse textielindustrie op twee manieren met de wereldmarkt was verbonden.

- 2p **20** Toon dat aan.

Gebruik bron 7.

Na 1850 moesten textielproducenten in Lancashire nieuwe exportgebieden zoeken. Uit deze bron uit Oldenzaal zijn daarvoor twee verklaringen af te leiden.

- 2p **21** Geef die twee verklaringen.

Gebruik de bronnen 8 en 9.

Beide schilderijen geven een beeld van Gent, het ene schilderij in 1820 en het andere in 1837.

Hieronder staan twee juiste uitspraken:

1 Tussen 1820 en 1837 is er in Gent een toename van het aantal fabrieken met stoommachines.

2 Tussen 1820 en 1837 wordt in de Gentse textielnijverheid het handweefgetouw verdrongen door het mechanisch weefgetouw.

- 4p **22** Leg bij elke uitspraak uit of je deze twee schilderijen wel of niet kunt gebruiken om de juistheid van de uitspraak aan te tonen.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

In de eerste helft van de negentiende eeuw nam de technische voorsprong van de katoenindustrie in Lancashire op de rest van de wereld sterk af.

- 4p **23** Geef hiervoor twee verklaringen:
- één verklaring die te maken heeft met oorzaken binnen Lancashire en
 - één verklaring die te maken heeft met ontwikkelingen in het buitenland.

Gebruik de bronnen 10 en 11.

Het rapport van de burgemeester van Almelo vult het beeld van kinderarbeid zoals dat in het gedicht gegeven wordt, aan.

- 3p **24** Toon dit aan door:
- eerst met een element uit het gedicht uit te leggen wat de mening van de dichter is over kinderarbeid;
 - daarna met een element uit het rapport uit te leggen wat de mening van de burgemeester is over kinderarbeid;
 - ten slotte met een argument aan te geven waarom beide bronnen elkaar aanvullen.

Gebruik de bronnen 10 en 11.

Stel: je onderzoekt de gevolgen van kinderarbeid in de negentiende eeuw en je gebruikt deze twee bronnen.

- 6p **25** Vergelijk beide bronnen. Doe dat op de volgende punten:
- A Welke bron bevat meer informatie voor je onderzoek, bron 10 of bron 11? Licht je antwoord met beide bronnen toe.
- B Welke bron is daarom representatiever, bron 10 of bron 11?
- C Welke bron is beter controleerbaar, bron 10 of bron 11? Licht je antwoord met beide bronnen toe.
- D Welke bron is daardoor betrouwbaarder, bron 10 of bron 11?

De Britse graanwet (*Cornlaw*) van 1815 hield in dat er een belasting kwam op graan uit het buitenland. Dit had in Groot-Brittannië een aantal gevolgen:

- 1 de landadel en de boeren konden beter concurreren met het buitenland;
- 2 de concurrentiepositie van de fabrikanten tegenover het buitenland verzwakte.

- 2p **26** Leg per gevolg uit, waarom de graanwet hiertoe leidde.

In 1846 werden de graanwetten door het parlement ingetrokken. Deze gebeurtenis laat zien dat in het parlement de macht verschoven was.

- 2p **27** Geef aan wie machtiger geworden waren en wie macht verloren hadden.

Einde